

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยรามคำแหง ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาและประกอบการอภิปรายวิเคราะห์ผลการวิจัย โดยจัดสาระสำคัญเป็น 3 ตอนดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนานิสิตนักศึกษา
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนานิสิตนักศึกษา

นิสิตนักศึกษาคือทรัพยากรที่สำคัญยิ่งของการอุดมศึกษา จึงเป็นหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาในการที่จะพัฒนาคนเหล่านั้นให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นผลมาจากการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานในหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างดีที่สุด จากการศึกษาวัตถุประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาหลาย ๆ แห่ง จะพบว่าสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนานักศึกษา โดยส่งเสริมให้นักศึกษาเป็นผู้ที่คิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่งเสริมให้เป็นพลเมืองดี เข้าใจตนเองและเข้ากับผู้อื่นได้ รวมทั้งสามารถประกอบอาชีพได้ในอนาคต (ธิดารัตน์ บุญชู, 2528)

ผลการศึกษาและวิจัยจำนวนมากได้ชี้ให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยมีอิทธิพลต่อนักศึกษาทั้งในด้านค่านิยมและเป้าประสงค์ บางสถาบันมีอิทธิพลสูง และบางสถาบันมีสภาพแวดล้อมที่กระทบต่อนิสิตนักศึกษาอย่างมากในเชิงเปรียบเทียบกับสถาบันอื่น นักศึกษาอาจจะเรียนได้ดีในสภาพแวดล้อมหนึ่งแต่เมื่อไปอยู่ในอีกสภาพแวดล้อมหนึ่งอาจเรียนไม่ได้ดีก็เป็นได้ เมื่อนักศึกษาเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยใหม่ ๆ บุคลิกภาพยังไม่ชัดเจนนัก แต่เมื่อจบแล้วจะมีบุคลิกภาพของตนเองค่อนข้างชัดเจน ด้วยเหตุนี้ชีวิตในมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นการสอนในห้องเรียนหรือกิจกรรม

นอกห้องเรียน จึงมีคุณค่าและมีผลต่อการเรียนของนักศึกษา (ไพฑูริย์ สิ้นลารัตน์, 2524) ดังนั้นการพัฒนาบัณฑิตนักศึกษา จึงไม่ใช่ให้ความรู้ด้านวิชาการเพียงด้านเดียว ยังมีปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน ได้แก่ ด้านบริการ ด้านสภาพแวดล้อมและด้านกิจการนักศึกษา (สำเนาว่า ชจรศิลป์, 2526)

ซิคเกอร์ริง (Chickering, 1969) ได้เสนอหลักการที่สำคัญในการพัฒนานักศึกษาไว้ 7 ด้าน ดังนี้

1. ความสามารถที่จะบรรลุสัมฤทธิ์ผล (Achieving competence) ในด้านสติปัญญา ด้านพละนามัย ความเชื่อมั่นในตนเอง
2. การควบคุมอารมณ์ (Managing emotions) สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีโดยยอมรับพื้นฐานของอารมณ์ การตัดสินใจเกี่ยวกับแผนงานในอนาคต
3. การเป็นตัวของตัวเอง (Becoming autonomous) มีความเป็นอิสระรวมทั้งความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
4. การสร้างภาพพจน์เอกลักษณ์เฉพาะตน (Establishing identity) มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง
5. การสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้อื่น (Freeing interpersonal relationships) มีความเป็นตัวของตัวเอง เชื่อมั่นและอิสระ มีความเป็นเพื่อนและเห็นใจผู้อื่น
6. การวางวัตถุประสงค์ของตนเอง (Clarifying purpose) มีจุดมุ่งหมายและความเข้าใจในชีวิตของตน มีแผนงานอาชีพและแบบฉบับในการดำรงชีวิตของตนเอง
7. การพัฒนาบูรณาการ (Developing integrity) เป็นการผสมผสานเพื่อให้เป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณค่า มีหลักการของตัวเอง ไม่อ่อนไหวไปตามสิ่งแวดล้อม

มิลเลอร์และพรินส์ (Miller and Prince, 1976) ได้ให้แนวคิดในการพัฒนานิสิตนักศึกษาว่าจะต้องมีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของสถาบันและนโยบายการรับนักศึกษา คือการกำหนดนโยบายการรับนักศึกษา ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการตั้งกฎเกณฑ์ และเมื่อรับเข้ามาแล้วก็ต้องมุ่งจัดเสริมประสบการณ์และการสอนให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. การประชุมพิเศษ จะช่วยให้ผลิตนักศึกษาที่เข้ามาในชั้นปีที่ 1 ปรับตัว และเรียนรู้การใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย เข้าใจระบบการศึกษาในมหาวิทยาลัยได้เป็นอย่างดี

3. อาจารย์ หมายถึงอาจารย์ที่สอน อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับนักศึกษา ต้องมีความเข้าใจและให้ความเอาใจใส่ต่อนักศึกษา ซึ่งนักศึกษามีความใกล้ชิดกับอาจารย์มากเพียงใด และอาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดี จะช่วยให้ศึกษามีการพัฒนามากขึ้น

4. ขนาดของสถาบัน มีผลต่อการจัดระบบงาน เพื่อพัฒนานักศึกษาในสถาบันด้วย

5. องค์ประกอบอื่น ได้แก่ การจัดกิจกรรมในสถาบัน การบริการ เพื่อให้ความช่วยเหลือนักศึกษา และการจัดสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย เช่น สนามกีฬา สถานพักผ่อน ห้องสมุด สถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดให้เพียงพอและอยู่ในสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการให้บริการ

สำเนา ขจรศิลป์ (2530) ได้เสนอปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนานักศึกษาไว้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านวิชาการ ได้แก่หลักสูตรที่จะช่วยให้นักศึกษามีความรู้ความสามารถในวิชาชีพ มีความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ที่จะช่วยให้นักศึกษาทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ปัจจัยด้านบริหาร ได้แก่ระเบียบข้อบังคับ ระบบการบริหารนโยบาย และบรรยากาศที่ส่งเสริมต่อการพัฒนานักศึกษา

3. ปัจจัยด้านกิจกรรมนักศึกษา ได้แก่การจัดบริการเพื่อช่วยแก้ปัญหาของนักศึกษา และช่วยให้นักศึกษามีความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียน การจัดกิจกรรมและบริการที่มีคุณภาพ

4. ปัจจัยด้านบุคลากร ได้แก่ จำนวน คุณภาพ และขวัญกำลังใจในการทำงานของบุคลากร โดยเฉพาะคณาจารย์และนักแนะแนว ซึ่งมีหน้าที่พัฒนานักศึกษาโดยตรง

5. ปัจจัยด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อม ได้แก่งบประมาณและอาคารสถานที่ที่เพียงพอต่อการพัฒนานักศึกษา มีสภาพแวดล้อมของอาคารสถานที่ที่สะอาดและสวยงาม

6. ปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อน ได้แก่กลุ่มนักศึกษาและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาทางด้านสังคมของนักศึกษา

7. ปัจจัยด้านตัวนักศึกษาหรือคุณภาพของนักศึกษา ได้แก่ สติปัญญา ทักษะ ทศนคติ อุดมการณ์ และบุคลิกภาพด้านอื่น ๆ ของนักศึกษาแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน

8. ปัจจัยภายนอกมหาวิทยาลัย ได้แก่บรรยากาศทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการพัฒนานักศึกษา

การพัฒนาต่าง ๆ จะเกิดขึ้นได้ขึ้นอยู่กับสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งจะต้องเสริมสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดี สอดคล้องกับนโยบายและปรัชญาของสถาบัน เพื่อที่จะช่วยส่งเสริมปลูกฝังนักศึกษาให้เป็นบุคคลที่ถึงพร้อมด้วยความรู้ ความสามารถ ความเจริญทั้งร่างกายและจิตใจ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นคนที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (พรชูลี อาชวอรุณ, 2525) การสร้างสภาพแวดล้อมนั้นจะต้องประกอบไปด้วยสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในสถาบัน สภาพแวดล้อมภายนอกเป็นตัวกำหนดว่ามหาวิทยาลัยควรเป็นอย่างไร และต้องมุ่งหน้าไปในทิศทางใด ซึ่งอาจจะประกอบไปด้วยรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐบาล สมาคมวิชาชีพ ศิษย์เก่าและผู้ปกครอง (ประกอบ บุปรัตน์, 2530) และยังคงคำนึงถึงเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ประชากร การจัดการและการเทคโนโลยี (Jonson, 1984) ส่วนสภาพแวดล้อมภายใน ซึ่งได้แก่ การเรียนการสอน อาคารสถานที่ กลุ่มเพื่อน นับว่ามีส่วนสำคัญซึ่งต่อการพัฒนานักศึกษาโดยตรง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย

สภาพแวดล้อม (environment) ตามความหมายของพจนานุกรม (Webster's New Collegiate Dictionary) หมายถึง การรวมตัวของสภาพภายนอกที่มีผลกระทบต่อชีวิตและการพัฒนาการของมนุษย์ ส่วนคำว่า สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย (college environment) หมายถึงลักษณะใด ๆ ก็ตามของสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นสิ่งเร้าที่มีศักยภาพ อันมีอิทธิพล และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ แก่นักศึกษา (Astin, 1968) นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยยังหมายรวมถึงการรับรู้ และความประทับใจของนักศึกษาที่มีต่อลักษณะต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ได้แก่ การบริหาร บรรยากาศในการเรียนการสอน บริเวณอาคารสถานที่ และพฤติกรรมความสัมพันธ์กับเพื่อน ซึ่งลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตโดยตรง (อรรณพ คุณพันธ์, 2521)

ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยช่วยทำให้นักการอุดมศึกษาเข้าใจมหาวิทยาลัยมากขึ้น ซึ่งจะ เป็นแนวทางนำไปสู่การวางแผนพัฒนาให้มหาวิทยาลัยมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เอื้ออำนวยต่อสัมฤทธิ์ผลของมวลสมาชิก และเพื่อการแนะแนวการศึกษาให้นิสิตนักศึกษาได้ด้วย (วิไลวรรณ นิธิยานุวัฒน์, 2519) ได้มีการศึกษาเรื่องสภาพแวดล้อมมหา

วิทยาลัย โดยใช้วิธีการศึกษาและเครื่องมือที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้การใช้เครื่องมือในการศึกษาขึ้นอยู่กับสภาพการของแต่ละสถาบันและเป้าหมายของการประเมิน

เฟลด์แมน (Feldman, 1972) ได้สรุปวิธีการประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไว้

6 วิธีคือ

1. การประเมินสภาพแวดล้อมในด้านมานุษยวิทยา โดยการศึกษาวิเคราะห์วิทยาลัย 3 แห่งในสหรัฐอเมริกา ผลปรากฏว่า วิธีการด้านมานุษยวิทยาสามารถนำมาเป็นพื้นฐานอย่างกว้าง ๆ ที่จะทำให้เข้าใจวิธีการในศาสตร์แขนงอื่นอีกหลายสาขา รวมทั้งประวัติศาสตร์ ปรัชญา การศึกษา สังคมศาสตร์และรัฐศาสตร์
2. การประเมินสภาพแวดล้อมโดยแบ่งตามลักษณะทั่วไป ซึ่งถือว่าวิทยาลัยแตกต่างกันในลักษณะต่าง ๆ คือ การจัดหลักสูตร การปกครอง เพศของนักศึกษา สถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และระดับการศึกษา
3. การประเมินสภาพแวดล้อมในด้านประชากรศาสตร์ นิเวศวิทยาและลักษณะที่เกี่ยวกับสถาบันการศึกษา ซึ่งสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยสามารถประเมินได้จากการวัด แบ่งและเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางสมองของนักศึกษา จำนวนนักศึกษาและสัดส่วนของนักศึกษาในแต่ละวิชาเอก เครื่องมือประเมินสภาพแวดล้อมวิทยาลัยแบบนี้ ได้แก่ เทคนิคการประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย (The Environment Assessment Technique หรือ EAT)
4. การประเมินสภาพแวดล้อม โดยพิจารณาบรรยากาศในสถาบันการศึกษา ผู้ประเมินสภาพแวดล้อมโดยวิธีนี้ได้แก่ Pace และ Stern เครื่องมือที่ใช้เรียกดัชนีวิทยาลัย (The College Characteristics Index หรือ CCI) และมาตราวัดสภาพแวดล้อมวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย (The College and University Scales หรือ CUES)
5. การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงสภาพแวดล้อมวิทยาลัย เกิดจากความเชื่อว่าสภาพแวดล้อมเชิงสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการรับรู้ด้านประสาธสัมพันธ์ของมวลสมาชิกในวิทยาลัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษา สภาพที่เป็นอยู่หรือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเหล่านี้สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตอย่างอิสระ Astin เป็นผู้สร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย โดยใช้เครื่องมือชื่อ แบบสำรวจกิจกรรมวิทยาลัย (The Inventory of College Activities or ICA)

6. การประเมินสภาพแวดล้อมโดยแบ่งตามโครงสร้างทางสังคมและการจัดการทางสังคม ได้แก่ ธรรมชาติทางสังคม การบริหารและโครงสร้างทางอำนาจในวิทยาลัย จุดมุ่งหมายของสถาบันการศึกษา ธรรมชาติและนิสัยของการจัดการทางสังคมภายในมหาวิทยาลัย

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ (2527) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย และสรุปวิธีการประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่นิยมใช้กันมีอยู่ 3 วิธีคือ

1. วิธีวัดภาพพจน์มหาวิทยาลัย (The Image Approach) ได้แก่การประเมินโดยให้สมาชิกในมหาวิทยาลัย เช่น นักศึกษา อาจารย์หรือผู้บริหาร รายงานหรือแสดงความรู้สึกประทับใจเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยที่ตนสังกัด สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่ได้จากวิธีนี้จึงหมายถึงลักษณะของมหาวิทยาลัยในทัศนะของมวลสมาชิกในมหาวิทยาลัยนั้น ๆ และเชื่อว่าสมาชิกของมหาวิทยาลัยเท่านั้นเป็นผู้ที่สามารถบรรยายสภาพมหาวิทยาลัยได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เครื่องมือที่นิยมใช้ประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยตามวิธีนี้ ได้แก่ มาตรฐานวัดสภาพแวดล้อมวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย (The College Characteristics Index หรือ CCI) มาตรฐานวัดสภาพแวดล้อมวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย (The College and University Environment Scales or CUES) แบบสำรวจหน้าที่ของสถาบัน (The Institutional Functioning Inventory or IFI)

2. วิธีวัดคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษา (The Student Characteristics Approach) เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย โดยให้นักศึกษาแต่ละคนตอบแบบสอบถามบรรยายถึงคุณลักษณะของตนเอง แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยคุณลักษณะนักศึกษาของสถาบันนั้น ๆ วิธีนี้ตั้งอยู่บนรากฐานความเชื่อว่าคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษาจะถูกกำหนดหรือแต่งเติมเสริมสร้างโดยสภาพแวดล้อมของสถาบัน ดังนั้นจึงสามารถศึกษาสภาพแวดล้อมสถาบันจากคุณลักษณะของนักศึกษาได้ เครื่องมือที่นิยมใช้คือเทคนิคการประเมินสภาพแวดล้อม (The Environment Assesment Technique or EAT)

3. วิธีวัดสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อม (The Stimulus Approach) มุ่งวัดสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้า พัฒนาขึ้นจากความเชื่อที่ว่าอย่างน้อยที่สุดเราจะสามารถตีความหมายของข้อมูลที่ได้รับได้จากวิธีนี้ ในเชิงเหตุผลได้ดีกว่าข้อมูลหรือสภาพแวดล้อมที่เราวัดได้โดยวัดภาพพจน์มหาวิทยาลัยหรือวิธีวัดคุณลักษณะส่วนตัวของนักศึกษา เครื่องมือที่ใช้ประเมินสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยในวิธีนี้ได้แก่ แบบสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัย (The Inventory of College

Activities or ICA) แอสตินสร้างแบบสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัยขึ้นเพื่อหาสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อม โดยได้ให้คำนิยามว่า สภาพแวดล้อมเชิงสิ่งเร้าหมายถึง พฤติกรรม เหตุการณ์ หรือคุณลักษณะใดๆ ของสถาบันที่สังเกตเห็นได้ อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการรับรู้ด้านประสาทสัมผัสของมวลสมาชิกในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิสิตนักศึกษา สภาพที่เป็นอยู่ สิ่งที่เกิดขึ้นสามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตอิสระ แบบสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัยสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสอบถามนักศึกษาระดับปริญญาตรี เพื่อหาสิ่งเร้าเชิงสภาพแวดล้อมทั้งหลาย ในแบบสำรวจแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

1. สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย (The College Environment) แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ สภาพแวดล้อมด้านเพื่อน สภาพแวดล้อมในห้องเรียน สภาพแวดล้อมด้านบริหาร และสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่
2. ความประทับใจมหาวิทยาลัย (The College Image)
3. อุปนิสัยส่วนตัวของนักศึกษา (Personal Characteristics)

การวิจัยสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยในประเทศไทย โดยทั่วไปส่วนมากจะใช้แนวคิดหลักของแอสติน (Astin, 1968) คือการสำรวจสภาพแวดล้อมเชิงสิ่งเร้า โดยใช้เครื่องมือสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัย (The Inventory of College Activities or ICA) จะมีส่วนน้อยที่ใช้เทคนิควิธีอื่นเข้ามา เช่น อรรถพร คุณพันธ์ (2521) ใช้เทคนิคมาตราสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย (The College and University Environment Or CUES) และแบบสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัยหรือ ICA ร่วมกันสร้างแบบสำรวจขึ้นมาใช้สำหรับมหาวิทยาลัยไทย และประสงค์ จันทองจัน (2525) ซึ่งใช้เทคนิควิธีสัมพันธในเชิงเหตุผลของแคนทริล (Cantril Self Anchoring Scale)

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษา

นักศึกษาเมื่อเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย อาจมีความวิตกกังวลในเรื่องต่าง ๆ ทั้งในเรื่องการเรียน การปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มเพื่อน อาจารย์ การปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ตลอดจนความไม่คุ้นเคยในสถานที่และอาคารเรียนของมหาวิทยาลัย ความวิตกกังวลเหล่านี้มีผลกระทบต่อการศึกษา และพัฒนาการทุกด้านของนักศึกษา ผู้บริหารมหาวิทยาลัย คณาจารย์

และผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องควรต้องมีความรู้เกี่ยวกับนักศึกษาเป็นอย่างดีเพื่อที่จะช่วยให้การศึกษาสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ตนประสบได้ วิธีที่นักการศึกษาหรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้ความสำคัญคือ การจัดสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่จะเอื้อต่อการพัฒนาของนักศึกษา เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างสูงสุด

ผลการวิจัยจำนวนมากได้กล่าวถึง องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย และการเรียนรู้หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดย ทราเวอร์ (Traver, 1958), โบวแมน (Bowman, 1965) อนาสตาซี (Anastasi, 1961) และ เมฮีเรนส์ (Mehrens, 1973) ได้แสดงความคิดเห็นไว้สอดคล้องกันในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาว่า ตัวแปรด้านต่าง ๆ ได้แก่ วุฒิปริญญา แรงจูงใจ ความมุ่งมั่นต่อสถาบัน ต่อวิชาที่เรียน ต่ออาจารย์ที่สอน ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับเพื่อน อาจารย์กับนักศึกษา รวมทั้งการปรับตัวทางการศึกษาต่างมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ส่วนเมย์ฮิว (Mayhew, 1966) ได้เสนอไว้ใกล้เคียงกันว่า องค์ประกอบที่มีผลต่อการเรียนรู้ในชั้นอุดมศึกษา คือ ขนาดของสถาบัน ซึ่งได้แก่ อาคารสถานที่ บริเวณสถาบัน จำนวนนักศึกษา อาจารย์ ปรัชญาการศึกษา ประสิทธิภาพของอาจารย์ ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา โครงสร้างการบริหารงานบุคคล การแนะแนวหลักสูตร แหล่งเงินทุน

เซนทราและร็อก (Centra and Rock, 1971) ได้ศึกษาวิจัยเพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างคะแนน สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในวิทยาลัยศิลปศาสตร์ 27 แห่ง พบว่า นักศึกษาสาขามนุษยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ มีสัมฤทธิ์ผลสูงกว่าที่ทำนายจากแบบสอบถามความถนัดทางการเรียน เป็นผู้ที่ได้คะแนนในมาตราปะทะสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษาสูง ในขณะที่นักศึกษาในสาขาสังคมศาสตร์มีผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่าการทำนาย ผลการวิจัยแนะนำสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยบางอย่างสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นอกจากนั้น จอห์นสัน (Johnson, 1975) ได้ศึกษาถึงความขัดแย้งระหว่างความคาดหวังและทัศนคติจากประสบการณ์จริงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยอินเดีย โดยศึกษาจากนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ทั้งผิวขาวและผิวดำ ผลการวิจัยพบว่า ความขัดแย้งระหว่างทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยจะเกิดขึ้นหลังจากนักศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยมาแล้ว 1 ปี ความขัดแย้งนี้จะมีส่วนสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการออกกลางคันของนักศึกษาด้วย

นอกจากนั้น คลอสไมเออร์ (Klausmeir, 1961) ได้ศึกษาพบว่า ลักษณะของนักเรียนเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดในการอธิบายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งลักษณะของนักเรียน ได้แก่ ความพร้อมทางสติปัญญา ความพร้อมทางร่างกาย ความพร้อมทางจิตใจ เพศ อายุ ภูมิหลังทางครอบครัวและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับที่ นิศารัตน์ ศิลปะเดช (2533) ได้ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา ปรากฏว่า ตัวแปรที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา มีกว้างขวางมากโดยเฉพาะนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิด เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นต้น ตัวแปรที่พบว่า มีความสัมพันธ์ทางการเรียนของนักศึกษา มีดังนี้ เพศ อายุ ความรู้เดิม ศาสนา การทำงาน วิชาชีพ การเดินทางมาศึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่สนใจ ความต้องการการศึกษาต่อ การเตรียมตัวสอบ จำนวนเงินที่ใช้จ่ายแต่ละเดือน

นัยนา อ่างสันติกุล (2522) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย โดยใช้แบบสำรวจปลายเปิด ซึ่งประกอบด้วยข้อรายการเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย จำนวน 88 ข้อ กับนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตหลักสูตร 4, 5 และ 6 ปี ที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร 5 แห่ง พบว่า องค์ประกอบสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางวิชาการของนักศึกษา คือ บรรยากาศในการเรียน พฤติกรรมของอาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับการสอน การเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร สิ่งอำนวยความสะดวก บรรยากาศการบริหารและวินัยนิสิตนักศึกษา กีฬาและสันทนาการ บุคลิกภาพเพื่อนสนิท และบริการทางวิชาการ

นอกจากนั้น สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ (2527) ได้ศึกษาเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย 7 แห่ง โดยใช้แบบสำรวจสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยไทย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 4,705 คน ผลการศึกษาเปรียบเทียบ สภาพแวดล้อม ระหว่างมหาวิทยาลัยส่วนกลางกับมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ปรากฏว่า เมื่อพิจารณาสภาพแวดล้อมโดยส่วนรวม พบว่า มหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค มีสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย ดีกว่ามหาวิทยาลัยในส่วนกลาง สำหรับในการพิจารณาสภาพแวดล้อมเป็นรายด้าน ปรากฏว่า มหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค มีสภาพแวดล้อมดีกว่ามหาวิทยาลัยในส่วนกลาง ในด้านบรรยากาศ การเรียนการสอน ด้านอาคารสถานที่และบริการวิชาการ และด้านกิจกรรมนันทนาการและเพื่อน

ส่วนในด้านความประทับใจในมหาวิทยาลัย และด้านบรรยาการการบริหาร มหาวิทยาลัยในส่วนกลางกลับมีสภาพแวดล้อมดีกว่ามหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค ในด้านผลการศึกษาคความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรับรู้สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย โดยส่วนรวม กับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ เจาะกรณีกลุ่มตัวอย่างนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างนิสิตมหาวิทยาลัยศิลปากร และกลุ่มตัวอย่างนิสิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น

สำหรับมหาวิทยาลัยรามคำแหง เฉลิมพล ศรีหงษ์ และคณะ (2521) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีต่อมหาวิทยาลัย โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามที่มีผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 3,000 คน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาโดยเฉลี่ยแล้วมีทัศนคติต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหงอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างดี นักศึกษาที่มีอายุมากมีทัศนคติที่ต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหงมากกว่านักศึกษาที่มีอายุน้อย นักศึกษาที่ประกอบอาชีพแล้วมีทัศนคติที่ต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหงมากกว่านักศึกษาที่ยังไม่ได้ประกอบอาชีพ สำหรับเพศ ภูมิฐานะของนักศึกษา ไม่มีสหสัมพันธ์กับทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง และการนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ แต่มีทัศนคติไม่ต่อมหาวิทยาลัยในเรื่องการจัดบรรยาวิชาการต่าง ๆ สวัสดิการที่ได้รับ ระบบการจรรยา และอาคารสถานที่

นอกจากนั้น ประภาศรี สุจินนบุตร (2522) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยรามคำแหงในทัศนะของนักศึกษา โดยศึกษาสภาพแวดล้อม 4 ด้าน คือ สภาพแวดล้อมในห้องเรียน สภาพแวดล้อมในกลุ่มเพื่อน สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการบริหาร และสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 1,890 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจกิจกรรมในสถาบันอุดมศึกษา (ICA) ผลการวิจัยพบว่า

สภาพแวดล้อมในห้องเรียน นักศึกษามีความสัมพันธ์อันดีกับอาจารย์ผู้สอน มีการแข่งขันกันในการเรียน แต่การถกเถียงปัญหาหรืออภิปรายทางวิชาการกับอาจารย์ หรือกับเพื่อนนักศึกษาด้วยกันมีน้อย

สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนนักศึกษาด้วยกันมีน้อยไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ทางด้านอารมณ์หรือสติปัญญา

สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการบริหาร ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษาน้อย นักศึกษาได้รับความสะดวกในการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อบริการชุมชนน้อย และได้รับคำแนะนำในการศึกษาและเลือกวิชาเรียนจากมหาวิทยาลัยน้อย

สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ห้องเรียนร้อน อับอ้าวและแออัดมาก มีเสียงรบกวนจากข้างนอกเข้ามาในห้องเรียนเสมอ จำนวนนักศึกษาที่มีมากเกินไปอดมีส่วนทำให้การเรียนของนักศึกษาไม่บรรลุผลตามที่ต้องการ สำหรับการบริการด้านห้องสมุดจัดได้ดีและใช้สะดวก และมีหนังสือเพียงพอตามที่ต้องการใช้ในการค้นคว้า

นักศึกษายายและนักศึกษาน้องมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมในทุก ๆ ด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในด้านกลุ่มเพื่อน และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ในด้านการบริหาร นักศึกษาในคณะวิชาต่างกันมีทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมไม่แตกต่างกัน

จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ข้างต้น ที่กล่าวมานั้น พอสรุปได้ว่า การศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย โดยส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม 4 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแอสติน (Astin, 1968) ได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร และสภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน และมีอีกสิ่งหนึ่งที่แอสตินได้กล่าวถึงและเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยทั้ง 4 ด้าน คือ ความประทับใจต่อมหาวิทยาลัย ซึ่งในแต่ละด้านได้มีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่

การวางผังและจัดบริเวณในมหาวิทยาลัยให้เหมาะสม มีความสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพของมวลสมาชิกในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษา การแบ่งพื้นที่มหาวิทยาลัยออกเป็นเขตต่าง ๆ โดยเฉพาะก่อให้เกิดความสวยงาม เป็นสัดส่วน และเอื้ออำนวยต่อการศึกษา ค้นคว้า Seager (1961) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเลือกสถานที่ตั้ง และการวางผังมหาวิทยาลัยไว้ดังนี้

1. ต้องมีขนาดกว้างขวางพอเหมาะกับโครงการปัจจุบัน และสามารถขยายตัวได้ในอนาคต
2. ตั้งอยู่ใกล้ชุมชนและสามารถติดต่อกับหน่วยงานอื่นได้สะดวก
3. ตั้งอยู่ในที่ปลอดภัย สวยงาม และสามารถใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด
4. การวางผังให้สามารถดัดแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตได้
5. ส่วนที่มีเสียงอึกทึกและเงียบสงบ ควรแยกจากกัน ฝ่ายวิชาการและฝ่ายบริหาร ควรแยกจากกันเป็นสัดส่วน
6. ตั้งอยู่ในที่ที่ก่อให้เกิดปัญหาจราจรน้อยที่สุด
7. การจราจรภายในมหาวิทยาลัย ควรแยกทางรถยนต์ รถจักรยาน และทางเท้าออกจากกัน
8. การระบายอากาศและแสงสว่างควรเป็นไปตามธรรมชาติ

ในการจัดประเภทของพื้นที่ในการใช้สอยในสถาบันของ เบอร์กวิช (Bergquist, 1981) ได้กล่าวถึงพื้นที่ภายในบริเวณสถาบันที่เป็นบริเวณอาคารสถานที่เรียน และได้ให้ข้อคิดเห็นว่า พื้นที่ว่างภายในบริเวณสถาบันนั้นหากรู้จักนำมาดัดแปลงใช้สอยให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษาย่อมทำได้ นอกจากนี้การจัดบรรยากาศในสถาบันให้มีที่นั่งพักผ่อน เช่น ชุมน โต๊ะ เก้าอี้ เพื่อให้นักศึกษาได้ใช้เป็นที่พักเพื่อรอชั่วโมงเรียนหรือทำงานนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะการจัดสภาพแวดล้อมภายในสถาบันนับเป็นงานที่ท้าทายความสามารถของผู้บริหารซึ่งมักมองแต่การเรียนการสอนในห้องเรียน ห้องทดลอง หรือห้องปฏิบัติการที่คิดว่าเพียงพอแล้ว

ส่วนการจัดบรรยากาศภายในห้องเรียน เดวิส (Davies, 1981) อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนจากมหาวิทยาลัยอินเดียน่า ได้ให้ข้อคิดถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนในห้องมีดังนี้

1. ขนาดและรูปร่างของห้องเรียน ควรมีความเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน และมีขนาดพอเหมาะที่ผู้นั่งข้างหลังสามารถที่จะมองเห็นผู้สอน กระดานดำ หรือแผนภูมิต่าง ๆ ได้ชัดเจน
2. อากาศภายในห้องเรียน อุณหภูมิภายในห้องนั้นมีผลต่อการเรียนของผู้เรียน โดยเฉพาะห้องเรียนที่อากาศร้อนจะทำให้ผู้เรียนง่วงนอน หรืออึดอัด และถ้าอากาศเย็นเกินไป ก็จะทำให้ผู้เรียนไม่สบายได้
3. เสียง สภาพห้องเรียนบางอย่างอาจมีเสียงรบกวน ได้แก่เสียงเครื่องปรับอากาศภายในห้องเรียน พัดลม หรือเสียงจากภายนอกที่ผ่านเข้ามา เช่น คนเดินผ่านหน้าห้อง หรือเสียงจากการเรียนการสอนในห้องเรียนถัดไป

โฮโรวิทซ์และออตโต (Horowitz and Otto, 1973) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่เรียนในห้องที่จัดแบบเดิมและกลุ่มที่เรียนในห้องเรียนที่จัดแบบใหม่ คือมีสี่สัรรหลากสี ฝ้าห้องเคลื่อนที่ได้ ระบบแสงไฟแบบใหม่ ที่นั่งนุ่มสบายเคลื่อนย้ายได้ โดยได้ทำการประเมินผลจากการรายงานประจำวิชา และผลการสอบปลายทอม ผลจากการศึกษาพบว่า ไม่มีความแตกต่างในเรื่องการเรียน สำหรับนักศึกษาทั้งสองกลุ่มนี้ แต่มีความแตกต่างในเรื่องพฤติกรรมในห้องเรียน คือนักศึกษาในห้องเรียนแบบใหม่เข้ามาเข้าชั้นเรียนมากกว่านักศึกษาในห้องแบบเก่า และนักศึกษาในห้องแบบใหม่มีการเข้าไปพบกับอาจารย์ผู้สอนเพื่อสอบถามปัญหาและมีการรวมกลุ่ม ในหมู่นักศึกษามากกว่านักศึกษาในห้องเรียนแบบเก่า

ห้องสมุดนับเป็นแหล่งวิทยาการที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญซึ่งต่อการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา ห้องสมุดมหาวิทยาลัยโดยทั่วไปมีหน้าที่สำคัญคือให้บริการทางวิชาการ ในการให้การศึกษา ค้นคว้าและวิจัย โดยใช้สื่อความรู้ ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ หรือข้อสนเทศให้แก่ประชากรทั้งหมดของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ที่ต้องมีการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เพิ่มเติมจากการฟังคำบรรยายในห้องเรียน เพื่อให้ได้ความรู้และแนวคิดกว้างขึ้น (พุทธชาติ ตุ่มทรัพย์, 2527) ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของ

ห้องสมุดที่จะต้องจัดหาหนังสือและวัสดุการอ่านทุกชนิดที่ส่งเสริมหลักสูตรการศึกษาของสถาบันไว้ให้ใช้อย่างพอเพียงและทั่วถึงกัน (สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์, 2521)

นอกจากนั้นความสะดวกในการเข้าใช้บริการของห้องสมุดก็มีความสำคัญ เช่นกัน การมีสถานที่ตั้งเหมาะสม สถานที่สะอาด ใ้โถง การจัดสภาพแวดล้อมของห้องสมุด จะช่วยดึงดูดผู้เข้าใช้บริการ ได้ นฤมล บุญพิทักษ์ (2519) ได้เสนอแนะการจัดห้องสมุดไว้ว่า

1. ควรตั้งอยู่ในย่านศูนย์กลางของอาคารเรียน
2. พื้นที่ให้บริการ เช่น บริเวณรับฝากของ บริเวณตรวจหนังสือควรอยู่ในจุดที่สะดวกในการติดต่อ
3. ที่ทำงานของเจ้าหน้าที่ที่มีเสียงดัง เช่น แผนกซ่อมหนังสือ และแผนกพิมพ์ควรอยู่ห่างจากบริเวณที่อ่านหนังสือ มีทางเข้าออกต่างหาก
4. ห้องสมุดควรมีทางเข้าออกทางเดียว
5. ห้องสมุดควรออกแบบเพื่อป้องกันการส่งหนังสือลอยออกไปได้

สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน

การเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกัน เป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ ความรู้ และทัศนคติระหว่างผู้สอนและผู้เรียน การที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ดีนั้นหมายถึงควรได้รับคำแนะนำ การชี้แนะ กระตุ้นเตือนให้เห็นความสำคัญ เห็นคุณค่าและความหมายของสิ่งที่จะเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจมากขึ้น (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2524) โดยเฉพาะผู้เรียนในชั้นปีที่ 1 จะมีความรู้สึกตื่นเต้นต่อทุกสิ่งในมหาวิทยาลัย มีความตั้งใจในการเรียนและอยากปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งจะสนิทสนมและเชื่อฟังคำสอนของอาจารย์ อีกทั้งการเรียนในชั้นเรียนทำให้นักศึกษามีความเข้าใจเนื้อหาวิชาได้กระจ่างมากขึ้น (วัลลภา เทพพิสติน ณ อุษยา, 2530) การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ จะมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 30-40 ความพร้อมด้านสภาพการเรียนการสอนจึงน่าจะมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Maddox, 1965)

การสอนเพื่อถ่ายทอดความรู้นับเป็นสิ่งสำคัญ อาจารย์ผู้สอนจะต้องมีความพร้อมที่จะ

สอนทั้งในด้านเนื้อหา และมีเทคนิควิธีการสอนเพื่อถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องน่าสนใจ และเพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น ให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การกระตุ้นให้สนใจเรียน เปิดโอกาสให้ซักถามเมื่อมีปัญหา ถ้าอาจารย์ขาดเทคนิคคุณลักษณะการสอนที่ดี ย่อมทำให้บรรยากาศการเรียนรู้นั้นน่าเบื่อหน่าย ขาดแรงจูงใจ ความสนใจที่จะเรียนรู้ พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ในชั้นเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ และมีผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา ดังนั้นพฤติกรรมการสอนที่แตกต่างกันจะทำให้คุณภาพการสอนแตกต่างกัน และทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่แตกต่างกัน (Bloom, 1976)

โรไมน์ (Romine, 1974) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ โดยรวบรวมความคิดเห็นของนักศึกษาและคณาจารย์ มหาวิทยาลัยโคโลราโด สหรัฐอเมริกา พบว่า อาจารย์ที่สอนดีมีบุคลิกลักษณะและกระบวนการสอนดังนี้

1. บุคลิกลักษณะของอาจารย์ อาจารย์ควรมีความกระฉับกระเฉง มีอารมณ์ขัน มีความสนใจที่จะสอนและเป็นกันเองกับนักศึกษา
2. การเตรียมการสอน อาจารย์ควรเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ชี้แจงให้นักศึกษาทราบวัตถุประสงค์ ในวิชาที่เรียน รวมทั้งแนะนำหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ
3. การเสนอเนื้อหา อาจารย์ควรอธิบายให้ชัดเจน กระตุ้นให้นักศึกษาได้คิดมีการแนะนำเทคนิค การสอนและสื่อการสอนมาใช้ให้เหมาะสม
4. การประเมินผล อาจารย์ควรประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อเสริมแรงทางการเรียน เช่น แจงผลสอบให้นักศึกษาทราบโดยเร็ว และให้กำลังใจนักศึกษา

ผู้เรียนระดับอุดมศึกษามักจะเข้าสู่กิจกรรมการเรียนด้วยความคาดหวังและความเข้าใจ ซึ่งมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการเรียน เหตุผลที่นักศึกษาประสบความสำเร็จหรือไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน จะขึ้นอยู่กับนิสัยในการเรียนที่ร้อยละ 33 และนิสัยการเรียนที่ไม่ดีร้อยละ 25 ทั้งนี้เพราะนิสัยในการเรียนจะบอกลักษณะวิธีการทำงาน การใช้เวลา ความรับผิดชอบ ความเอาใจใส่ การวางแผนการเรียน การจัดบันทึกและการทบทวน การเตรียมบทเรียน ซึ่งจะมีอิทธิพลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Lindgren, 1969) นอกจากนั้นการใช้เวลาเรียนมากก็ทำให้มีความรู้มากมีผลสัมฤทธิ์สูง แต่ถ้าใช้เวลาในการเรียนน้อยก็มีความรู้มีผลสัมฤทธิ์ต่ำ (Samrerng Boonruangratana, 1978) ซึ่งสอดคล้อง

คล้องกับที่ คาร์โรล (Carroll, 1963) ได้สรุปว่าระดับการเรียนรู้จะขึ้นอยู่กับเวลาที่ใช้จริงต่อเวลาที่ต้องการใช้

โรเบิร์ต ชอว์ และคณะ (Robert Shaw อ้างถึงใน ปีที เมชาตณวุฒิ, 2524) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของนักศึกษา 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่ม High Structure ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีลักษณะดังนี้
 - 1.1 การเรียนการสอนขึ้นอยู่กับผู้สอน
 - 1.2 เชื่อฟังและคล้อยตามผู้สอน
 - 1.3 มีความรู้สึกกังวลใจว่าจะต้องพบปะกับผู้สอน เพื่อกำหนดเกณฑ์ในการเรียนการสอน
 - 1.4 มีความต้องการที่จะรู้เกณฑ์ของผู้สอน
 - 1.5 ขึ้นอยู่กับผู้สอนในการที่จะบอกความสำคัญของแต่ละหัวข้อที่จะเรียน
 - 1.6 ขึ้นอยู่กับผู้สอนในการที่จะบอกความสัมพันธ์ของแต่ละหัวข้อที่จะเรียน
2. กลุ่ม Low Structure มีลักษณะดังนี้
 - 2.1 ตัดสินขบวนการศึกษาของตนเอง
 - 2.2 ไม่สนใจหรือบางครั้งอาจจะต่อต้านผู้สอน
 - 2.3 สนใจกับกฎเกณฑ์ของตนเอง
 - 2.4 ต้องการข้อมูลที่จะมาช่วยกำหนดเกณฑ์ในการเรียนการสอน
 - 2.5 ชอบที่ศึกษาหาความสัมพันธ์ของแต่ละหัวข้อที่จะเรียนด้วยตนเอง

ผลจากการศึกษา พบว่า สมรรถภาพทางการเรียน พฤติกรรมทางวาจาและความพอใจของนักศึกษากลุ่ม High Structure แต่ต้องมาเรียนในชั้นที่ผู้สอนเป็น Low Structure จะต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ ส่วนนักศึกษากลุ่ม Low Structure ไม่ว่าจะเรียนอยู่ในชั้นที่ผู้สอนเป็น Low Structure หรือ High Structure ก็ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมีเป้าหมายเพื่อวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน เช่นเดียวกับวัตถุประสงค์ของสถาบันและอาจารย์ผู้สอน

ส่วน วรณา ปุณฺณโชติ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเรียนการ

สอนที่มีประสิทธิผลในระดับมหาวิทยาลัย พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ คือ ภูมิหลังของอาจารย์ด้านเพศ อายุ ประสบการณ์การสอน ตำแหน่งทางวิชาการ การได้รับการอบรมเกี่ยวกับวิธีสอนและการวัดผล ส่วนตัวแปรที่ทำให้ศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ได้แก่ วิธีเรียน วิธีสอน ทัศนคติของนิสิต นักศึกษาต่อคุณค่าการศึกษาภายในมหาวิทยาลัย ความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างนิสิตนักศึกษา กับอาจารย์ และกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ตามลำดับ

ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษาเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งต่อทัศนคติและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษา จากการศึกษาของโคแกน (Cogan, 1957) พบว่า ความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรระหว่างอาจารย์และนักศึกษามีอิทธิพลต่อความสนใจในวิชาการที่เรียนของนักศึกษา ถ้านักศึกษามีความศรัทธาในตัวอาจารย์จะช่วยทำให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนทำให้ผลการเรียนของนักศึกษาดีขึ้น โดยทั่วไปนักศึกษามักจะชอบพอและพอใจที่จะพบและพูดคุยกับอาจารย์ผู้สอนนอกห้องเรียนเกี่ยวกับปัญหาการเรียนที่ไม่เข้าใจหรืออายุเพื่อนที่จะซักถามผู้สอนในห้อง แต่สิ่งที่พบโดยเจมิอะโนสถาบันใหญ่ ๆ คือ โอกาสที่จะหาตัวอาจารย์พบนอกห้องเรียนเป็นไปได้ยาก เพราะอาจารย์ผู้สอนมักจะใช้เวลาในห้องไปทำกิจกรรมอื่น (ไพฑูริย์สินลาร์ตัน, 2524)

จากการวิจัยของสุนิภา วิไลวงษ์ (2529) ในเรื่อง การศึกษาปฏิกริยาของนิสิต นักศึกษาต่อสถาบัน ในมหาวิทยาลัยของรัฐ ในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตนักศึกษา ระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2528 ผลการศึกษาพบว่า โดยส่วนรวมแล้วนิสิตนักศึกษามีความพึงพอใจต่อสถาบันมากกว่าไม่พึงพอใจ ด้านที่มีความพอใจสูงสุดคือ ความสัมพันธ์กับอาจารย์ รองลงมาคือ บรรยากาศของสถาบัน และคุณภาพการสอน ซึ่งคล้ายคลึงกับผลการวิจัยเรื่องการศึกษาปฏิกริยานักศึกษาต่อสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ (เมษุรินทร์นภาพรรณเสถกุล, 2529) ที่พบว่า โดยส่วนรวมนักศึกษามีปฏิกริยาพึงพอใจต่อสถาบันในระดับปานกลาง โดยที่ความพอใจ 4 ด้านแรก เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ได้แก่ ด้านรูปแบบการสอน ด้านคุณภาพการสอน ด้านความสัมพันธ์กับอาจารย์ และด้านการประเมินผล ส่วนพรพนา อรรถจโรจน์ (2528) ได้ทำการสำรวจแนวบทบาทนิสิตนักศึกษาตามการรับ

รู้ของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยระบบจำกัดรับ พบว่า แนวบทบาทที่นิสิตนักศึกษามีค่าเฉลี่ยของการรับรู้สูงที่สุดคือ แนวบทบาททางวิชาการและการเป็นคณาธิการ รองลงมาคือแนวบทบาทในการใช้สติปัญญา แนวบทบาทในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่และแนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ แนวบทบาทที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ แนวบทบาทที่ทำพอเป็นพิธี

สำหรับการจัดการสอนของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในกระบวนวิชาชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 หรือกระบวนวิชาที่มีนักศึกษาลงทะเบียนเรียนเป็นจำนวนมาก มหาวิทยาลัยจัดตารางสอนโดยใช้สถานที่เรียนเป็นอาคารขนาดใหญ่ จุฬานักศึกษาได้ประมาณ 2,000 คน โดยใช้วิธีบรรยายประกอบการใช้โทรทัศน์วงจรปิด ซึ่งในเรื่องนี้ เนาวรัตน์ แสงโชติไกร (2516) ได้ศึกษาวิจัยปัญหาการใช้โทรทัศน์วงจรปิด เพื่อการสอนในมหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า เจ้าหน้าที่อยู่ควบคุมกล้องกับอาจารย์ผู้สอนทำงานไม่สอดคล้องกัน จัณภาพไม่ทันการเขียนกระดานดำของอาจารย์ อาจารย์ส่วนใหญ่เขียนตัวอักษรเล็กเกินไป การจัดที่นั่งในห้องเรียนแออัดเกินไป มีเสียงรบกวนจากภายนอกและไม่มีการประเมินผลการวิจัยว่า การเรียนโทรทัศน์วงจรปิดได้ผลดีอย่างไร นอกจากนี้ พัฒนา เกียรติสมมุติ (2516) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีต่อการใช้ โทรทัศน์วงจรปิด เพื่อการศึกษา พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานและการใช้โทรทัศน์วงจรปิดเพื่อการศึกษาคือ ไม่มีเครื่องมือติดต่อ โต้ตอบ ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ทำให้ขาดการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (อ้างถึงใน ทศนีย์ ศิริวัฒน์, 2532)

สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร

สภาพแวดล้อมด้านการบริหารถือเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการพัฒนานิสิตนักศึกษาอย่างเต็มที่ได้ การบริหารมหาวิทยาลัยที่เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพจะส่งเสริมให้สถาบันบรรลุจุดมุ่งหมายในการดำเนินงาน พรชูลี อาชวอำรุง (2525) กล่าวว่าตัวแปรหรือองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาประการหนึ่ง คือความชัดเจนและคงเส้นคงวาของวัตถุประสงค์จะทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทางเดียวกันมากขึ้น ระบบบริหารที่ดีต้องให้สถาบันมีอิสระในการดำเนินงาน เปิดโอกาสให้อาจารย์และนักศึกษามีเสรีภาพทางวิชาการ ฝ่ายบริหารต้องเข้าใจหลักการบริหาร เข้าใจลักษณะการอุดมศึกษาทั้งในด้านที่เกี่ยวกับผู้เรียน

และลักษณะการเรียนการสอน ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาในระดับอื่น (วิจิตร ศรีสอาด, 2518) การบริหารงานในระดับอุดมศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ควรมีปัจจัยที่จะนำไปสู่วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ดังนี้คือ มีนักศึกษาที่ประกอบด้วยสติปัญญาพื้นฐานพอสมควร นักศึกษา มีความชอบในวิชาที่เรียน มีอาจารย์ดีและมีจำนวนมากพอเมื่อเทียบกับจำนวนนักศึกษา บรรยากาศเหมาะสมแก่การศึกษา ค้นคว้า วิจัย การสอน เพื่อส่งเสริมให้มีความรู้และความคิดแตกฉาน ไม่ส่งเสริมแต่การท่องจำ มีการประสานงานระหว่างสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ทั้งภายในและภายนอกวิชาที่ศึกษา ตลอดจนมีระบบบริหารที่ดีและมีประสิทธิภาพ สำหรับระบบบริหารของสถาบันอุดมศึกษาควรมีลักษณะดังนี้คือ ผู้บริหารในตำแหน่งสำคัญมีคุณวุฒิ และสามารถอุทิศเวลาปฏิบัติงานได้มากพอ การควบคุมการบริหารและการวางแผนเป็นไปตามหลักประชาธิปไตย ระบบบริหารสนับสนุนความก้าวหน้าทางวิชาการ การเงินคล่องตัว การบริหารบุคคลเหมาะสมกับบุคคลประเภทอาจารย์ (เป๊วย อึ้งภากรณ์, 2511) งานบริหารการศึกษาจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้บริหารการศึกษา เอกชัย สุกพันธ์ (2527) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่หลัก 5 ประการ คือ

1. งานบริหารบุคลากร ได้แก่ การบริหารบุคคลทุกประเภทที่อยู่ในสถานศึกษา คือ นักศึกษา อาจารย์ ภารโรง และเจ้าหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง
2. งานบริหารวิชาการ ได้แก่ การบริหารงานที่เกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา กิจกรรมเสริมวิชาการต่าง ๆ ตลอดจนบริหารสื่อการเรียนการสอนในสถานศึกษาทั้งหมด
3. งานบริหารธุรการ การเงิน อาคารสถานที่และบริการต่าง ๆ ได้แก่ งานสารบรรณ รับส่งหนังสือ งบประมาณ บัญชี การซื้อวัสดุครุภัณฑ์ การดูแลบำรุงรักษาอาคารสถานที่ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกหรือบริการที่สถานศึกษาจัดให้แก่บุคลากรภายในสถานศึกษา
4. งานบริหารกิจการนักศึกษา ได้แก่ งานที่เกี่ยวกับนักศึกษาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น การรับนักศึกษา การแบ่งชั้น กิจกรรมนักศึกษาทุกประเภทและสวัสดิการที่จัดให้นักศึกษา
5. งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ได้แก่ งานที่เกี่ยวกับชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ การประชาสัมพันธ์สถานศึกษา การติดต่อผู้ปกครองและสังคมภายนอก เป็นต้น

การศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบสภาพแวดล้อมด้านการบริหารไชลด์ (Child, 1972) ได้ศึกษาการบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยภาคค่ำ (Evening College) ในสหรัฐ

อเมริกา พบว่า รายการกิจกรรมที่วิทยาลัยจัดขึ้น ส่วนใหญ่จะสนองความต้องการของนักศึกษา เป็นรายบุคคลเท่านั้น และนักศึกษาต้องการความช่วยเหลือด้านการเงิน ความปลอดภัย และการบริการอื่น ๆ อย่างมาก ส่วน ฮอลแลนด์ (Holland, 1972) ได้ศึกษาการบริหารงาน และหน้าที่ของหน่วยบริการนักศึกษาในวิทยาลัยชุมชนของรัฐ พบว่า วิทยาลัยชุมชนได้จัดบริการ แก่นักศึกษา 10 ประเภท คือ บริการข่าวสารก่อนเข้าศึกษา การประชาสัมพันธ์ การประชุม เทคนิ์ การให้คำปรึกษาหารือ บริการข่าวสารด้านอาชีพ การช่วยเหลือด้านการเงิน การบริ การด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร บริการรวบรวมข้อมูล บริการด้านกิจการนักศึกษา และบริการ ทดสอบทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับที่เดนนีส (Jeanotte, Leigh Dennis 1981 : 1508-A อ้างถึงใน ทศนีย์ ตริวิรรณไชย, 2529) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่ทำให้นักศึกษาอิน เตียนอเมริกาหนีออกจากมหาวิทยาลัยกลางคืน หรือสำเร็จการศึกษาที่มหาวิทยาลัยนอร์ท ดาโกตา (Nort Dakota University) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างนักศึกษา ที่ลงทะเบียนเรียนระหว่างปี 1970-1977 และผู้วิจัยได้ตัดลอกข้อมูลจากหน่วยทะเบียนของ มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า บริการที่นักศึกษาได้รับจากมหาวิทยาลัยและความพอใจของนัก ศึกษาต่อบริการที่มหาวิทยาลัยจัดให้เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาประสบความสำเร็จใน การเรียน

ลอคลิน (Locklin, 1976) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย 4 แห่ง โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงนโยบาย กฎ ระเบียบบริหารสถาบัน การแบ่งหน้าที่ของหน่วยงานการ ปกครองสถาบัน ที่มีผลกระทบต่อนักศึกษา ผลการศึกษาพบว่า มีสถาบันเพียง 2 แห่ง ที่ให้นัก ศึกษาได้มีส่วนร่วมในการบริหารสถาบันอย่างเต็มที่ ส่วนอีก 2 สถาบันนั้น ให้นักศึกษามีส่วนร่วม เพียงส่วนน้อย นักศึกษาทั้ง 4 สถาบันไม่มีการรวมตัวเพื่อต่อต้านนโยบายการบริหารสถาบัน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสถาบันที่ให้นักศึกษา เข้าร่วมบริการอย่างเต็มที่กับสถาบันที่ให้นักศึกษามี ส่วนร่วมเพียงส่วนน้อยนั้นแล้ว พบว่าสถาบันประเภทแรก จะมีกฎ ระเบียบ รวมทั้งนโยบายด้าน วิชาการและสังคมที่ไม่เคร่งครัด การปกครองเป็นไปอย่างได้ผล ข้อเสนอของนักศึกษาได้รับการ ตอบสนองจากครูอาจารย์เป็นอย่างดี อาจารย์และนักศึกษาได้ร่วมกันถกเถียง อภิปราย เกี่ยวกับปัญหาทั้งในด้านการเมือง การศึกษา ได้มากกว่าสถาบันอีกประเภทหนึ่ง

สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน

กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางความรู้ ทักษะคิด บุคลิกภาพ คุณธรรม และผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษา นักศึกษาต้องใช้เวลาในส่วนใหญ่อยู่ในสถานศึกษา จึงต้องปรับตัวให้เข้าถึงสภาพแวดล้อมในกลุ่มเพื่อน เพราะกลุ่มเพื่อนให้ความมั่นใจและยอมรับในพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขา ทำให้สบายใจ มีความสุข และกลุ่มเพื่อนยังมีอิทธิพลทำให้นักศึกษามีความเชื่อมั่นและมีพฤติกรรมไปตามกลุ่มที่เขาอยู่ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530)

สำหรับอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนที่มีต่อนักศึกษาแต่ละคนนั้น เฟลด์แมนและนิวคอมบ์ (Feldman and Newcomb อ้างถึงในประกอบ คูปริตัน, 2525) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. กลุ่มช่วยเชื่อมโยงชีวิตภายในครอบครัวกับพ่อแม่หรือผู้ปกครองกับชีวิตการทำงานในโลกกว้าง ช่วยให้นักศึกษาผ่านพ้นวิกฤตต่าง ๆ และมีอิสระจากบ้านและครอบครัว
2. กลุ่ม สามารถกำหนดการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนและวิชาการได้ในบางโอกาส
3. เพื่อน สามารถให้กำลังใจในเรื่องทั่ว ๆ ไป ซึ่งไม่สามารถจะหาได้จากคณาจารย์ ชั้นเรียน หรือหลักสูตรที่กำหนดไว้
4. เพื่อน ให้โอกาสแก่นักศึกษาในการอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะกับผู้ที่ภูมิหลัง ความสนใจ และการฝึกอบรมที่แตกต่างกัน
5. เพื่อน ช่วยเสริมคุณค่าภายในกลุ่มให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และยากที่จะเปลี่ยนแปลงและอาจแสดงออกในรูปท่าทายเป็นต่อต้านคุณค่า ความคิดเก่า ๆ กระตุ้นความสนใจทางวิชาการและเป็นเครื่องทดสอบแนวความคิด ประสบการณ์ใหม่ ๆ แนะนำการอาชีพ กระตุ้นและให้กำลังใจนิสิตนักศึกษาที่กำลังจะเปลี่ยนแนวความคิด
6. กลุ่มช่วยเหลือนักศึกษามีความมั่นใจและพอใจในตนเองยิ่งขึ้น ตอบสนองความสนใจของนิสิตนักศึกษาที่ไม่ได้รับการตอบสนองทางด้านวิชาการหรือล้มเหลวทางวิชาการมาแล้ว และเพื่อนมีส่วนในการชักจูงให้เลิกล้มการศึกษาหรือลาออกจากสถาบัน
7. เพื่อน ช่วยฝึกการเข้าสังคมและการสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งจะมีผลต่อนิสิตนักศึกษาในการให้ความช่วยเหลือกัน เมื่อสำเร็จออกไปทำงานแล้ว

แอสติน (Astin, 1968) ได้ศึกษาพฤติกรรมของนักศึกษาในกลุ่มเพื่อน โดยใช้แบบสำรวจกิจกรรมมหาวิทยาลัย (The Inventory of College Activities) ทำการศึกษากับนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 60,505 คน ในสถาบันการศึกษา 246 แห่ง ผลปรากฏว่าพฤติกรรมของนักศึกษาส่วนใหญ่มีในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ การแข่งขันต่อการร่วมมือ การมีนัดอย่างเป็นทางการ ความเป็นอิสระ ความสามัคคี การมีนัดส่วนตัว พฤติกรรมแบบผู้หญิง การดื่มสุราต่อการนับถือศาสนา กิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีและศิลปะ การพักผ่อน การไม่แน่ใจในการประกอบอาชีพ นิสัยการนอนหลับ การใช้ห้องสมุด ความขัดแย้งเกี่ยวกับกฎข้อบังคับ การทำงานทำ และการใช้รถยนต์และจากการศึกษา เดคอสเตอร์ (DeCoster, 1971) พบว่า นักศึกษาที่มีความพึงพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ในชั้นเรียนสูง มีแนวโน้มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักศึกษาที่มีความพอใจในความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนต่ำ นอกจากนี้ โรเจอร์ (Roger, 1968) ได้ศึกษาพฤติกรรมการดื่มสุราของนักศึกษา มักเกิดจากอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมหรือการแสดงออกถึงความต้องการของนักศึกษานั้นนับว่ากลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลที่จะนำไปในทางดีหรือทางเสียก็ได้

สำหรับการวิจัยในประเทศไทยในเรื่องกลุ่มเพื่อน มีผู้ศึกษาวิจัยไว้โดย จรูญ ถาวรจักร์ (2523) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูในภาคกลาง ในด้านสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อน พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่เลือกวิชาเรียนตามเพื่อนและมีปัญหาในการทำงานกลุ่ม ทั้งนี้เพราะขาดหลักการที่ดีในการทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมบัติ วัฒนาสาริกกุล (2524) ที่ศึกษาสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในด้านกลุ่มเพื่อนพบว่า นักศึกษายังไม่รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เท่าที่ควร ทั้งนี้เป็นเพราะอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน หรือนักศึกษาขาดการได้รับคำแนะนำชี้แจงจากสถาบันที่ศึกษาหรือทางผู้ปกครอง นอกจากนี้ ทวี ทองสว่าง (2524) ได้วิจัยปัญหาด้านการปรับตัว ด้านเศรษฐกิจด้านสังคมและการศึกษาของนักศึกษาในการดำรงชีวิตที่ดีในมหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร รวมทั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญที่นักศึกษาประสบอยู่ คือ ปัญหาค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะนักศึกษาที่ย้ายถิ่นมาจากต่างจังหวัดจะประสบปัญหามากกว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นร้อยละ 34.9 นอกจากนี้ยังพบว่า นักศึกษาหญิงมีปัญหาในการเรียนมากกว่านักศึกษาชาย และเมื่อมีปัญหาดังกล่าวก็จะปรึกษาเพื่อน ๆ มากที่สุด

ในด้านการคบเพื่อนในมหาวิทยาลัยนั้น วิจิตรา ฤทธิธาดา (2519) ได้ศึกษาถึง การปรับตัวในมหาวิทยาลัยของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่าการที่นักศึกษา จะประสบผลสำเร็จในการศึกษานั้น มีผลจากการปรับตัวในมหาวิทยาลัย เช่นกัน เพราะการ ปรับตัวในด้านต่าง ๆ จะทำให้ความรู้สึกในการที่จะตั้งใจเรียนหรือมีสมาธิในการเรียนเพิ่มขึ้น หรือลดลงได้ ถ้าหากปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมไม่ได้ เป็นต้นว่า การปรับตัวในการฟังคำ บรรยายและจดตามไปอาจจะทำให้ติดตามบทเรียนไม่ทัน และเบื่อหน่ายบทเรียนได้ ในด้าน สถานที่เรียนนักศึกษาส่วนมากพยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เช่น จะต้องเรียนในห้อง เรียนใหญ่ต้องใช้โทรทัศน์วงจรมืดในการสอน และเวลาเรียนเสมือนถูกนำมาอยู่ท่ามกลางคน แปลกหน้าที่ไม่รู้จัก ส่วนใหญ่ ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพต่าง ๆ ของ สถานที่เรียน ส่วนในด้านกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย นักศึกษามีความรู้สึกว่า กิจกรรม ต่าง ๆ มีส่วนทำให้มีโอกาสได้พบเพื่อนฝูง และนักศึกษาอื่น ๆ ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้มี การปรับตัวเข้ากับกลุ่มได้ และกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ของตน ดังนั้นการคบเพื่อนจึง เป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการปรับตัวในมหาวิทยาลัย

ส่วนบุพผา การีเวท (2528) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อนมหาวิทยาลัย รามคำแหงตามที่คณะของนักศึกษาที่คาดว่าจะสำเร็จการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบที่คณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีต่อสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อน ด้านการ เลือกคบเพื่อน ด้านกิจกรรมสังคมในกลุ่มเพื่อน ด้านการใช้เวลาว่างในกลุ่มเพื่อน และด้านการ ปรับตัวในกลุ่มเพื่อน กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่คาดว่าจะสำเร็จการ ศึกษาจำนวน 644 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามดัดแปลงจากแบบสำรวจกิจกรรมในสถา บันอุดมศึกษาของ แอสติน ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการเลือกคบเพื่อน นักศึกษาส่วนมากจะ เลือกคบเพื่อนที่มีรสนิยม ความคิดเห็นและลักษณะนิสัยใจคอที่คล้ายคลึงกัน และยังเห็นว่า นักศึกษามีอิสระในการคบเพื่อนต่างเพศสูง และการคบเพื่อนทำให้นักศึกษามีวุฒิภาวะทางอารมณ์ และมีความมั่นใจในตนเองสูง และการที่นักศึกษามีเวลามากน้อยต่างกันเป็นสาเหตุทำให้การคบ เพื่อนต่างกัน โดยเฉพาะด้านการใช้เวลาว่างในกลุ่มเพื่อน นักศึกษารามคำแหงมีความวิตก กังวลเรื่องการเรียนมาก แต่ไม่รู้สึกหนักใจในการปรับตัวเข้ากับกลุ่มเพื่อน

การเรียนในระดับอุดมศึกษา จำเป็นที่จะต้องมีกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อเสริม

สร้างนักศึกษาให้เป็นคนที่สมบูรณ์ (Manhood) โดยการให้นักศึกษาได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่นอกเหนือไปจากการเรียน หรือด้านวิชาการอย่างเดี่ยว ซึ่งกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้น มีหลากหลายรูปแบบหลายประเภท แตกต่างกันไป เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ การกีฬา ดนตรี และกิจกรรมของชมรม หรือชุมนุมต่าง ๆ เป็นต้น การทำกิจกรรมเหล่านี้ นักศึกษาจะเป็นผู้รับผิดชอบและช่วยกันดำเนินงานและเวลาที่ใช้ก็จะเป็นเวลาที่ว่างจากการเรียน การใช้เวลาหรือแบ่งเวลาที่ไม่เหมาะสมกับการทำกิจกรรมก็จะมีผลกระทบต่อการเรียน การแบ่งเวลาที่ไม่เหมาะสมจึงเป็นสาเหตุหนึ่งของการต้อออกจากมหาวิทยาลัย (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์และคณะ, 2527) นอกจากนี้ยังพบว่า การร่วมกิจกรรมของนิสิต การแบ่งเวลาในการทำงานอย่างเหมาะสม มีความสัมพันธ์กับเต็มเฉลี่ยสะสมของนิสิตคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529)

ความประทับใจมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยจะมีสภาพแวดล้อมที่ดีต่อเมื่อนักศึกษาที่เป็นสมาชิกในมหาวิทยาลัยนั้นมีความรู้สึกพึงพอใจในมหาวิทยาลัยที่ตนสังกัดอยู่ กล่าวคือ นิสิตนักศึกษามีความภาคภูมิใจในการที่ได้เป็นนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัยนั้นนับเป็นการมีศรัทธาหรือทัศนคติที่ดีต่อมหาวิทยาลัย ซึ่งอาจเกิดจากชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย ขนาดของมหาวิทยาลัย บรรยากาศในการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ การบริหารทั้งด้านบริหารทั่วไป และการบริหารงานวิชาการ การส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้น ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อสถาบันจึงเป็นสิ่งที่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนามหาวิทยาลัย เพื่อให้ นักศึกษาเกิดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงสุด ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีการศึกษา วิจัย ทัศนคติ ภาพพจน์ รวมทั้งความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อสถาบัน โดย แมค (Mack, 1971) ได้ศึกษาภาพพจน์ของวิทยาลัยริคส์ (Rick College) โดยวิเคราะห์ความคิดเห็นที่เหมือนกันและแตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 อาจารย์ คิษย์เก่า รวมทั้งนักแนะแนวในโรงเรียนมัธยม และสมาชิกในชุมชนของวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชายและหญิงมีทัศนคติเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยแตกต่างกัน ความคาดหวังเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 แตกต่างไปจากก่อนเข้าศึกษา ทัศนคติของคิษย์เก่าที่มีต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยอยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนมากาเร็ต (Magaret, 1975) ได้ทำการศึกษาความคาดหวัง

และการเข้าสังคมในสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยซีราคิวส์ (Syracuse University) ใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ความคาดหวังของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีต่อสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย มีผลต่อการศึกษาด้านวิชาการของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สำหรับ เบนน์ (Benn, 1973) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยในอุดมคติกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยที่นักศึกษาได้รับจากประสบการณ์จริง ในทัศนะของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอคลาโฮมา (Oklahoma State University) วิธีการวิจัยใช้วิธีวัดภาพพจน์มหาวิทยาลัย ปรากฏว่า ทัศนคติของนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยในสภาพเป็นจริง มีผลในทางลบแตกต่างกันอย่างมากกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยในอุดมคติ นักศึกษาต้องการให้มหาวิทยาลัยมีบรรยากาศทำทางวิชาการมากกว่าที่เป็นอยู่ นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐโอคลาโฮมาไม่พอใจในบรรยากาศของมหาวิทยาลัยมากกว่านักศึกษาที่มาจากรัฐอื่น ๆ นักศึกษาผิวดำมีความประทับใจในสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยมากกว่านักศึกษาผิวขาว

ฮิลล์ (Hills, 1978) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยฟลอริดาแอตแลนติก (Florida Atlantic University) ในทัศนะของอาจารย์และนักศึกษา โดยใช้แบบสอบถามมาตรฐานประเมินค่าสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย (CUES) เป็นเครื่องมือในการศึกษา ผลการศึกษพบว่า ในด้านการศึกษามีความเห็นเกี่ยวกับสถาบันตามลักษณะต่าง ๆ จากสูงไปหาต่ำ คือ นักศึกษาเป็นผู้ใฝ่หาความรู้ (scholarship) นักศึกษาเป็นผู้มีระเบียบแบบแผนและปฏิบัติตัวได้เหมาะสม (propriety) นักศึกษารู้จักตระหนักและสำนึกในหน้าที่ของตนเอง (awareness) นักศึกษามีการช่วยเหลือเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีรักหมู่คณะ (community) และนักศึกษาสามารถนำความรู้จากการศึกษาไปปฏิบัติจริงได้ (practicality) ส่วนอาจารย์มีความคิดเห็นต่อลักษณะของสถาบันจากเกณฑ์สูงไปหาต่ำ คือ นักศึกษาเป็นผู้มีระเบียบแบบแผนและปฏิบัติตัวได้เหมาะสม (propriety) นักศึกษาเป็นผู้ใฝ่หาความรู้ (scholarship) นักศึกษารู้จักตระหนักและสำนึกในหน้าที่ของตนเอง (awareness) นักศึกษามีการช่วยเหลือเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีรักหมู่คณะ (community) และนักศึกษาสามารถนำความรู้จากการศึกษาไปปฏิบัติได้ (practicality)

สำหรับในประเทศไทย ประสงค์ จันทองจีน (2525) ได้ศึกษาทัศนคติและความ

คาดหวังของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีต่อสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย และในสังคมไทย ซึ่งจำแนกเป็นสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย 7 หัวข้อ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษา สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กิจกรรมนิสิต และบริการของมหาวิทยาลัย ส่วนสภาพแวดล้อมในสังคมไทย แยกเป็น 3 หัวข้อ คือ เศรษฐกิจของประเทศ สังคมของประเทศ และการปกครองและการเมืองของประเทศ กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 1,600 คน ประกอบด้วย นิสิตวิศวกรรมศาสตร์ 400 คน แพทยศาสตร์ 150 คน อักษรศาสตร์ 250 คน พาณิชยศาสตร์และการบัญชี 400 คน วิทยาศาสตร์ 200 คน นิเทศศาสตร์ 100 คน และเศรษฐศาสตร์ 100 คน การเก็บข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ของ แคนทริล (Cantrill Self Anchoring Scale) ผลการวิจัยปรากฏว่านิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีทัศนคติและความคาดหวังต่อสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย อยู่ในขั้นดีเกือบทุกเรื่อง ยกเว้นการให้บริการของมหาวิทยาลัย ทัศนคตินิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในอดีตอยู่ในขั้นดีมาก ส่วนทัศนคติและความคาดหวังที่มีต่อสภาพแวดล้อมในสังคมไทยทุกเรื่อง อยู่ในขั้นปานกลาง ยกเว้นเรื่องปัจจุบัน และอนาคตทางเศรษฐกิจ และอนาคตทางสังคมของประเทศซึ่งนิสิตมีทัศนคติและความคาดหวังในขั้นไม่ดี เหตุผลสำคัญที่ทำให้นิสิตมีทัศนคติและความคาดหวังในทางที่ดีต่อสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย และสังคมไทย ได้แก่

มหาวิทยาลัย มีเกียรติ เป็นที่เชื่อถือยอมรับของสังคม

ความรู้ความสามารถ ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และทำประโยชน์ให้สังคมของนิสิต

ความรู้ความสามารถและความสัมพันธ์ที่ดีต่อนิสิตของอาจารย์ผู้สอน

ความเป็นกันเองและการแนะนำช่วยเหลือของอาจารย์ที่ปรึกษา

การทำงานเพื่อประโยชน์แก่สังคมของสโมสรนิสิตและกิจกรรมนิสิต

การบริการที่ดีและให้ความสะดวกแก่นิสิต

ค่าครองชีพที่ไม่สูง และการควบคุมราคาสินค้าของรัฐบาล

สังคมที่คนมีน้ำใจและมีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

การปกครองการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย

การกำหนดหลักสูตรนับเป็นปัจจัยที่สำคัญของการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรจะเป็น

ตัวกำหนดลักษณะของผลผลิตทางการศึกษา ซึ่งต้องสอดคล้องกับความต้องการของสังคม นอก
 จากนั้น ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตร ยังช่วยส่งเสริมให้นักศึกษามีสัมฤทธิ์ผลทาง
 การเรียนที่ดีได้ ทศนีย์ ตรีวรรณไชย (2529) ได้ศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผล
 ทาง การเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับ
 สภาพการจัดการศึกษาด้านหลักสูตร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ
 นักศึกษาทุกชั้นปี และยังเป็นตัวทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 และชั้น
 ปีที่ 4

จากแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งงานค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย
 ดังกล่าว เป็นแนวทางที่นำไปสู่การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยกับผล
 สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งผู้วิจัยหวังว่าจะได้ข้อมูล
 ที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารมหาวิทยาลัยรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาใช้ในการวาง
 แผนจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนานักศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยรามคำแหงซึ่งมี
 ความแตกต่างกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในหลาย ๆ ด้าน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย